

Xolmirzayev Jamshid Naqibillo o'g'li
University of Economics and Pedagogy
“Xorijiy tillar” kafedrası o'qituvchisi
E-mail:john1209@mail.ru
Telefon: +998994807025

INGLIZ TILINING GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA O'ZBEK TILIGA TA'SIRI MASALASI INTERNET DISKURS KESIMIDA

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishimizda zamonaviy raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi natijasida anglo-amerikanizmlarning o'zbek tiliga kirib kelishi va ularning tilshunoslikdagi o'rni o'rganiladi. O'zbekistonda raqamli platformalarning va ta'lim sohasidagi inglizcha atamalar va terminologiyaning keng tarqalishi, ayniqsa yoshlar orasida ingliz tilining samarali o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Biroq, anglo-amerikanizmlar va raqamli texnologiyalarning tilga ta'siri badiiy va ilmiy nutq o'rtasidagi tafovutni keltirib chiqarishi mumkin. Tadqiqotda, shuningdek, inglizcha so'zlarning o'zbek tiliga moslashishi va alternativ variantlar yaratish zaruriyati ham muhokama qilinadi. Maqolada anglo-amerikanizmlarning o'zbek tilidagi leksik va semantik ta'sirini o'rganish, bu jarayonning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy aloqalar bilan bog'liqligini ko'rsatishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Anglo-amerikanizmlar, internet diskurs, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar, Anglo-amerikanizmlar muqobillari, kiber-muloqot, ijtimoiy identifikatsiya.

Холмирзаев Джамшид Накибилло угли
Преподаватель кафедры «Иностранные языки»
Университет экономики и педагогики
Электронная почта: john1209@mail.ru
Телефон: +998 99 480 70 25

ВЛИЯНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА УЗБЕКСКИЙ ЯЗЫК В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕРНЕТ- ДИСКУРСА

Аннотация: В данной исследовательской работе изучается процесс заимствования англо-американизмов в узбекский язык в результате развития современных цифровых технологий и социальных сетей, а также их роль в лингвистике. Широкое распространение цифровых платформ и английских терминов в образовательной сфере Узбекистана, особенно среди молодежи, обеспечивает эффективное освоение английского языка. Однако влияние англо-американизмов и цифровых технологий на язык может привести к разрыву между художественной и научной речью. В исследовании также рассматривается необходимость адаптации английских слов в узбекском языке и создание альтернативных вариантов. В статье анализируется лексическое и семантическое влияние англо-американизмов на узбекский язык, а также связь этого процесса с социальными, культурными и экономическими отношениями.

Ключевые слова: Англо-американизмы, интернет-дискурс, цифровые технологии, социальные сети, альтернативы англо-американизмам, кибер-коммуникация, социальная идентификация.

Kholmiraev Jamshid Naqibillo o'g'li

Lecturer, Department of Foreign Languages

University of Economics and Pedagogy

Email: john1209@mail.ru

Phone: +998 99 480 70 25

THE IMPACT OF THE ENGLISH LANGUAGE ON UZBEK IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION IN INTERNET DISCOURSE

Abstract: This research study examines the process of the introduction of Anglo-Americanisms into the Uzbek language as a result of the development of modern digital technologies and social networks, as well as their role in linguistics. The widespread use of digital platforms and English terminology in the educational sphere of Uzbekistan, especially among young people, ensures effective acquisition of the English language. However, the influence of Anglo-Americanisms and digital technologies on the language may create a gap between

artistic and scientific speech. The study also discusses the necessity of adapting English words into Uzbek and creating alternative variants. The article focuses on examining the lexical and semantic influence of Anglo-Americanisms on the Uzbek language and shows the relationship between this process and social, cultural, and economic relations.

Keywords: Anglo-Americanisms, internet discourse, digital technologies, social networks, Anglo-Americanism alternatives, cyber-communication, social identification.

Kirish

Globalizatsiya sharoitida ingliz tilining turli tizimdagi tillarga ta'siri masalasini internet diskurs kesimida tadqiq qilish zamonaviy tilshunoslik va kommunikatsiya tadqiqotlarida hozirgi kunda juda ham dolzarb hisoblanadi. Internet diskursi orqali ingliz tilining jahon tillari bilan raqobatlashishi va milliy tillar rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'sirini o'rganish ko'plab olimlar uchun qiziq bir masaladir. Globalizatsiya jarayonida ingliz tili internetda eng ko'p ishlatiladigan til bo'lib qolmoqda, bu esa milliy tillarning internetdagi mavqeiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Hammaga ma'lumki, dunyodagi eng yetakchi kompaniyalar, xususan, Windows, Microsoft, Facebook, o'z faoliyatlarini Amerikada olib borishlari natijasida anglo-amerikanizmlarning butun dunyo bo'ylab tarqalishiga asosiy sabablardan biri bo'lib qolmoqda. Bu kabi omillar so'nggi paytlarda internet diskursda tillarning xalqaro integratsiyasi jarayonlarida anglo-amerikanizatsiya jarayonining kuchayishiga sabab bo'lmoqda. Inglizcha o'zlashmalar umumiy adabiy tilda ham, turli terminologik tizimlarda ham to'ldirilib bormoqda. Ayniqsa, internet jurnalistikasi, ommaviy axborot vositalari, bloggerlik, elektronika va hisoblash texnikasi sohalarida anglo amerikanizmlardan foydalanish sezilarli darajada oshdi. AQSh va Buyuk Britaniya kompaniyalari tomonidan boshqariladigan xalqaro axborot agentliklari, nafaqat dunyoning aksariyat xorijiy yangiliklarini taqdim etadi, balki butun dunyo bo'ylab tahririyatlarga o'zlarining yangi anglo-amerikan qadriyatlari va amaliyotlarini olib kelish vositasi sifatida ham xizmat qiladi.[7]

Internetda ma'lumot olish va xizmatlardan foydalanish asosan dunyoda hukmron tillardan biri - ingliz tilida amalga oshiriladi. Internet milliy tillarni rivojlanishida katalizator vazifasini o'tar ekan, ommabopligi, zamon, makon nuqtai nazaridan foydalanuvchilar uchun eng tez muloqot singari afzalliklarga ega bo'lgani, shuningdek, axborot – kommunikatsion baza sifatida to'xtovsiz dinamik xolatda bo'lgani sababi o'laroq tillar rivojida xal qiluvchi omillardan biri bo'lib qolmoqda. Sirasini aytganda, anglo-amerikanizmlarga boy internet tili dunyo tillarining biroz sofligini yo'qotsada, rang-barang tus olishiga va alalxusus ularning barhayotligini ta'minlashda rol o'ynab kelmoqda desak mubolag'a bo'lmaydi. Demak, internet diskurs lingvokreativ jarayonlar tadqiqi uchun muhim tahlil predmeti hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

So'nggi yillarda anglo-amerikanizmlarning o'zbek tiliga kirib kelishi va ularning tilshunoslikdagi o'rni ko'plab tadqiqotlarda o'rganilgan. K.Williams jurnalistikada anglo-amerikanizm va evropacha yondashuvlarning ta'sirini tahlil qilgan. Tojiddinovna X.D va Muhammadqosimovna P.N. o'zbek tilidagi inglizcha o'zlashmalarni lug'at nuqtai nazaridan tadqiqot olib brogan bo'lsa, Turaev S. internet va zamonaviy o'zbek tilida o'zlashma so'zlarning roli haqida so'z yuritgan.

Qurbonovna M.O. raqamli texnologiyalar va o'zbek tilining ijtimoiy-lingvistik o'zgarishlarini o'rganib, Isakova N. mustaqillik yillarida o'zbek tiliga kirib kelgan xorijiy so'zlar tahlilini keltirgan. Hamidova D. iqtisodiy terminlarning inglizcha ta'sirini, Milner R.M. esa internet-memlar orqali ingliz tilining tarqalishiga e'tibor qaratgan. Sebba M. esa ortografiyaning global tilshunoslikdagi ahamiyatini tahlil qilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ilmiy ishning tadqiqot metodologiyasi sifatida leksik semantik tahlil usulidan foydalanildi. Bunda, inglizcha o'zlashmalarning o'zbek tiliga moslashuvi va ularning ma'nosi hamda strukturasi tahlil qilindi.

Taqqoslash metodi yordamida esa o'zlashma so'zlarning boshqa tillar bilan taqqoslanishi orqali ularning lingvistik o'zgarishlari aniqlanadi. Shuningdek, internet resurslari va ijtimoiy tarmoqlardagi o'zlashma so'zlar tahlil qilindi, ularning ishlatilishi va tarqalishi o'rganildi.

Tahlil va natijalar

Anglo-amerikanizmlar turli tizimdagi tillarga o'z ta'sirini o'tkazayotkan bir paytda, o'zbek tili ham bu tendensiyadan chetda qolmadi. Lug'atimizning anglo-amerikanizmlar bilan boyishiga eng katta sabablaridan biri bu, shubhasiz, raqamli texnologiyalarning hayotimiz ajralmas bir bo'lagiga aylangani va ijtimoiy tarmoqlarning jadallik bilan rivojlanishidir. O'zbekistonda ham internet tarmog'idan foydalanuvchilar miqdori tobora oshib bormoqda. Ular onlayn muloqot uchun noyob so'zlar va ularni shakllantiruvchi vositalaridan unumli foydalangan holda o'zlari uchun tushunarli bo'lgan til yaratmoqdalar.

Mamlakatimizdagi birgina ta'lim sohasini oladigan bo'lsak, fanlarni o'qitishda onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlar muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini o'rganayotkan talabalar internetdan samarali foydalanishni o'rganib olib, til o'rganish tajribasini oshirish uchun juda ham ko'plab imkoniyatlar eshigi ochilganiga guvoh bo'lmoqdalar. Milliy ta'lim tizimimiz xalqaro standartlarga moslashtirilishga urinishlar natijasida, IELTS, TOEFL, TOPIK, GMAT, SAT kabi xalqaro atamalarni o'zlashtiryapti. Ingliz tilidagi xalqaro platformalar ta'lim jarayonlarining muhim va ajralmas qismi hisoblanib, o'qituvchilar va talabalar birdek foydalanishlari mumkin. Misol sifatida, Coursera, udemy, linkedIn, duolingvo, quizlet kabi ta'limiy saytlarni keltirishimiz mumkin. Davlatimizda ham raqamli texnologiyalar rivojlangani bois, juda ko'plab mahalliy onlayn platformalarni ko'rishimiz mumkin. E'tiborli tomoni shundaki, ularning nomlanishida anglo-amerikanizmlardan foydalanilayotganligiga guvoh bo'lamiz va bunday nomlar asta sekinlik bilan keng omma tomonidan iste'mol doirasiga kirmoqda. (mygov.uz, advice.uz, election.uz, customs.uz).

Pandemiya davrida butun dunyoda, shu jumladan O'zbekistonda ham ta'lim muassasalari tomonidan darslar internet orqali onlayn shaklda o'tildi va buning natijasida juda ko'plab yangi inglizcha terminologik so'zlar kirib keldi. Masalan, online, zoom meeting, login, webinar.

Facebook, Instagram, telegram kabi ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchi talabalarga real vaqt rejimida boshqa hududdagi tengdoshlari, hatto chet ellik o'quvchilar bilan ham o'zaro muloqot qilish, muhokamalar o'tkazish, ma'lum bir muhokamali vaziyatlarga o'z fikrlarini e'tirof etish imkoniga ega bo'ladilar. Bu kabi dinamik va interaktiv muhitda o'zlarining til ko'nikmalarini mashq qilishlari mumkin. Darslar davomida mavzularni yaxshi o'zlashtirib, sinfdan tashqarida ham ingliz tiliga doimiy ta'sir qilish til o'zlashtirishni kuchaytiradi va kommunikativ kompetentsiyani yaxshilaydi. Hozirgi paytda yoshlar nutqida, ayniqsa internet diskursda okey (OK – all correct) – ishlar besh; vau (wow) – ijobiy ma'nodagi his-hayajon ifodalovchi undov so'z; o yiss (o, yess) – tasdiq ma'noni ifodalovchi so'z; o, best – (best) ishlar a'lo; hello (hello) – salom; bay (bye) – xayr kabi ingliz tili ta'sirida o'zlashgan so'z va iboralar ham uchrab turadi. Zeroki, so'z o'zlashish jarayoni, o'zga tilning madaniyat, urf-odat, o'ziga xos rasm-rusumlari bilan bevosita bog'liqdir.[5]

Kundalik hayotimizni smartfonlarsiz tasavvur qila olmaydigan zamonda, deyarli barcha ijtimoiy qatlam vakillari internetning cheksiz imkoniyatlaridan bahramand bo'lishmoqda. O'zaro kommunikatsiya paytida, hatto ingliz tilidan bilimlarga ega bo'lmagan odamlar ham internet bilan bog'liq "login", "download", "stream", "like", "share", "subscribe", "comment", "follower", "giveaway" kabi so'zlardan foydalanishmoqda. Mobil ilovalardan esa "payme", "click", "road24", "myutc" va shu kabi inglizcha nomlangan va hammaga birdek tushunarli bo'lganlarni ko'rishimiz mumkin. Ba'zi hollarda esa kiber muloqot jarayonida inglizcha qisqartmalardan foydalanilmoqda. LOL, DM, PM, GM.

Foydalanuvchilar leksikasida guvohi bo'lishimiz mumkinki, inglizcha va o'zbekcha so'zlar aralashtirib foydalanilmoqda, masalan:

24-yanvardan boshlab darslarimiz jadval asosida zoom platformasida tashkil etiladi, quyidagi linklar orqali o'quvchilarni o'z vaqtida darslarga qatnashishi zarur.[9]

Instagram'da "gogi_chogoshvili" nomi ostida faoliyat yurituvchi fuqaro o'zining sahifasidagi "Stories"larida, sher bolasi hamda timsoh bolalari bilan o'ynab o'tirgan jarayonlarini joylashtirgan.[10]

Ba'zida esa inglizcha so'zlarni o'zbek tilining imlo qoidalariga moslashtirish orqali yozish holatlari kuzatilmoqda: "apdeyt", "kompyuter", "skrinshot" "selfi".

O'zlashma so'zlar o'zbek tilida ma'lumotlarni tez va samarali yetkazish imkonini beradi. Masalan, "web", "email", "social media" kabi so'zlar o'zbek tiliga kirib, ularni anglashni osonlashtiradi. Bu, ayniqsa, yosh avlod uchun muhim, chunki ular zamonaviy texnologiyalarni faol ravishda qo'llaydilar.[6]

Raqamlashtirish jarayonida o'zbek tiliga kirib kelgan yangi so'zlarning ko'p qismi so'zlarning birikishi orqali yasalgan. FaceID, blokcheyn, raqamli startap, internet-banking, 3D-принтер. [3]

Anglo-amerikanizmlarning o'zbek tiliga ta'siri jarayoni ilmiy va badiiy nutq kontekstida nozik bo'lishi mumkin. Ammo, jamiyat a'zolarining ko'pchiligi ijtimoiy tarmoqlardan muntazam foydalanishini hisobga oladigan bo'lsak, yaqin kelajakda ommaviy axborot vositalari tili bilan adabiy til o'rtasida katta tafovut paydo bo'lishini, shuningdek, adabiy tilda va badiiy ijodda muloqot qilish qobiliyatining pasayishini tasavvur qilish qiyin emas. Yuqorida aytib o'tganimizdek, hatto eng nufuzli tillar -fransuz, nemis va rus tillari ham "anglo-amerikanizmlar" ta'siriga tushib qolgan va bu holat davlat darajasida jiddiy muammo hisoblanadi. Isakova N. o'zining "Mustaqillik yillarida o'zbek tiliga kirib kelgan xorijiy so'zlarning tarkibiy-mazmuniy tahlili" deb nomlanuvchi dissertatsiyasida xalqaro munosabatlar va globalizatsiya natijasida tilimizga kirib keluvchi xorijiy so'zlar, xususan, anglo-amerikanizmlar masalasiga ko'proq e'tibor berish kerakligi, ularning milliy tilimizga leksik va semantik ta'sirlari bir necha dalillar asosida ko'rsatib o'tilgan.[1] Ushbu masalaning yechimi sifatida,

anglo-amerikanizmlarning o'zbekcha muqobillarini yaratish va ulardan ommaviy foydalanishni targ'ib qilish lozim. Masalan, 'blog' o'rniga 'kundalik'. Bu holat, doimgidek, sun'iy tarzda variantlilikni yuzaga chiqaradi: akkaunt –hisob, diskaunt –chegirma, sale –chegirma, treyding –savdo boshqaruvi, voucher –kupon, xayring –yollanib ishlash va boshqalar. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot orqali keng ko'lamda yangi tushunchalar va ularni ifodalovchi termin neologizmlar tilimizga kirib keldi: kiberbank, kiberto'lov, bruto qarz, frank bozori. Ba'zan ularda variantlilik yuzaga keldi: kriptovalyuta –electron valyuta, kiberto'lov –elektron to'lov.[8]

Xulosa

Xulosa shuki, ijtimoiy media til evolyutsiyasida muhim omil bo'lib, yangi ibora va ifodalarning ommalashuviga sabab bo'lmoqda. Internet memlari va shov-shuvli kontentning tarqalishi zamonaviy diskursning lingvistik innovatsiyasini kuchaytirib, qisqa vaqt ichida keng auditoriya tomonidan qabul qilinadigan yangi leksik birliklarni yaratmoqda. Masalan, Milner aytib o'tganidek, "OK boomer" kabi iboralar nafaqat madaniy va avlodlararo muloqotda yangi semantik ifoda vositasi sifatida xizmat qiladi, balki ularning ijtimoiy mediada ommalashuvi tilning adaptiv va dinamik xususiyatlarini ko'rsatadi.[2] Ushbu hodisalar zamonaviy texnologiyalar ta'sirida til tizimining o'zgaruvchanligini va ijtimoiy kontekstga moslashuvchanligini aks ettiradi. Bu jarayon global raqamli kommunikatsiya sharoitida tilning rivojlanish jarayonini tahlil qilish uchun muhim platforma hisoblanadi.

Masalaning boshqa tomoniga ham e'tibor qaratadigan bo'lsak, anglitsizmlarning milliy tillarga salbiy ta'sirini ham unutmaslik kerak. Ijtimoiy media nafaqat leksika va sintaksisga, balki fonetikaga ham ta'sir ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, "eye dialect" fenomenida yaqqol ko'rinadi, bu yerda foydalanuvchilar talaffuzni aks ettirish va ma'lum bir shaxsiyat yoki ohangni ifodalash maqsadida so'zlarni ataylab noto'g'ri yozadilar. Masalan, "gonna" (going to o'rniga) yoki "wanna" (want to o'rniga) kabi yozuvlar so'zlashuv tilini takrorlab, yozma matnga norasmiy va muloqotga xos sifatlarga ega bo'lish imkonini beradi.[4] Ushbu usul

nafaqat talaffuzni yozuvda aks ettiradi, balki ijtimoiy identifikatsiya va suhbat ohangini yanada samimiyroq qilish uchun vosita sifatida xizmat qiladi.

Yuqorida qayd qilib o'tilgan ma'lumotlar ingliz tilining zamonaviy jamiyatlardagi o'rnini va uning internet muhitida milliy tillarga qanday ta'sir qilishini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, milliy tillarni himoya qilish va rivojlantirish uchun muhim qadamlarni belgilab olish ham zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Isakova N.** Mustaqillik yillarida o'zbek tiliga kirib kelgan xorijiy so'zlarning tarkibiy-mazmuniy tahlili: Filol. fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Samarqand, 2020. – 24 b.
2. Milner R. M. *The World Made Meme: Public Conversations and Participatory Media.* – Cambridge, MA: MIT Press, 2016. – URL: <https://doi.org/10.7551/mitpress/10607.001.0001>
3. Qurbonovna M. O. O'zbekistonni raqamlashtirishga o'tkazishda davlat tilining ijtimoiy-lingvistik xususiyatlari // *Konferensiyalar | Conferences.* – 2024. – T. 1. – № 10. – B. 36–43.
4. Sebba M. *Spelling and Society: The Culture and Politics of Orthography Around the World.* – Cambridge: Cambridge University Press, [nashr yili ko'rsatilmagan]. – URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139026639>
5. Tojiddinovna X. D., Muhammadqosimovna P. N. O'zbek tili izohli lug'atida ingliz tiliga oid o'zlashma so'zlar // *Journal of Language and Linguistics.* – 2023. – T. 6. – № 5. – B. 54–60.
6. Turaev S. Internet va zamonaviy o'zbek tili: o'zlashma so'zlarning roli. O'zbekiston internet jurnali.
7. Williams K. Competing models of journalism? Anglo-American and European reporting in the information age // *Journalistica.* – 2006. – № 2. – B. 43–65.
8. Xamidova D. M. O'zbek tili iqtisodiy terminlarining tarixiy-etimologik xususiyatlari (XX–XXI asrlar) // *Conferences.* – 2024. – T. 1. – № 13. – B. 65–73.
9. Online darslar boshlandi // Ixtisoslashtirilgan maktab. – 2022. – 24-yanvar. – URL: https://nru-school.uz/2022/01/zoom_linklar/

10. O'zbekistonlik "insta-blogger" reklama uchun sher va timsohdan foydalandi // Repost.uz. – 2022. – 29-sentabr. – URL: <https://repost.uz/uz/hayvonlarni-qiynamang>